ROLUL INSTITUȚIEI PROCURATURII ÎN IMPLEMENTAREA REFORMEI JUDECĂTOREȘTI ÎN BASARABIA ÎN A II-a JUMĂTATE A SECOLULUI AL XIX-lea

Oxana CHISARI-LUNGU

În momentul înfăptuirii reformei judecătorești atât în Basarabia, cât și pe întreg teritoriul Imperiului Rus procuratura nu era o instituție nouă, ea a fost înființată în 1722. În pofida acestui fapt, autorii reformei judecătorești au încercat să demonstreze necesitatea reformării acestei instituții, evidențiind faptul că odată cu modificarea sistemului judecătoresc și toate celelalte instituții care contribuiau la înfăptuirea justiției necesitau o ajustare la principiile de bază ale reformei. Primii pași în acest domeniu au constat în sporirea atribuțiilor procuraturii.

După înfăptuirea reformei în fruntea procuraturii se afla ministrul Justiției care avea calitatea de Procuror General, după care urma ober-procurorul, procurorii și ajutorii de procurori. Pe lângă Senat activa ober-procurorul și ajutorii lui, iar pe lângă Tribunal și Curtea de Apel activa câte un procuror și câțiva tovarăși ai procurorului, ceea ce însemna atât ajutori de procurori, cât și procurori adjuncți. În continuare îi vom numi procurori adjuncți, căci ei puteau înlocui procurorul. Toți adjuncții aveau aceeași situație funcțională și materială și se deosebeau doar prin repartizarea dosarelor în funcție de teritoriu. Un procuror adjunct activa în permanență pe lângă instanța de judecată, iar ceilalți puteau fi invitați la necesitate. Acest fapt a fost confirmat prin Circulara Ministerului Justiției din 14 august 1879. În momentul înființării Tribunalului Chișinău în statele de personal au fost prevăzute: un procuror și 8 procurori adjuncți (Tab.) [1]. Observăm că remunerarea procurorului era la nivelul remunerării președinților adjuncți ai Tribunalului – 3500 ruble, iar a procurorilor adjuncți – ceva mai joasă decât a judecătorilor (membrilor Tribunalului) – 2000 ruble față de 2.200 de ruble.

Dacă pe lângă instanțele de judecată generale erau prevăzute funcții de procuror, atunci pe lângă cele locale nu existau procurori

care să activeze doar în interesele acesteia. În caz de apariţie a necesităţii participării procurorului în cadrul procesului judecat de o instanţă locală (de obicei, a Congresului judeţean al judecătorilor de pace) era invitat la şedinţă un procuror adjunct.

Odată cu înfăptuirea antireformei, numărul colaboratorilor procuraturii creşte. La sfârşitul anului 1913 se înregistrau în Imperiul Rus: 3 ober-procurori; 26 ajutori de ober-procuror; 14 procurori ai Curţilor de Apel; 67 de ajutori de procurori ai Curţii de Apel; 109 procurori ai Tribunalelor; 951 ajutori de procurori ai Tribunalelor.

Ierarhizarea strictă a procurorilor era reglementată de art.129 al Regulamentului privind organizarea instituţiilor judecătoreşti care prevedea că procurorii adjuncţi sunt în subordinea procurorilor şi ober-procurorilor, pe lângă care funcţionează. Procurorii Tribunalelor sunt în subordinea procurorilor Curţilor de Apel, iar aceştia din urmă – în subordinea nemijlocită a Ministrului Justiţiei.

Ierarhizarea colaboratorilor procuraturii, independenţa lor faţă de alte organe de stat, a dus la consolidarea statutului special al procuraturii în cadrul organelor de Stat. Principiul unicităţii procuraturii a fost demonstrat la fel şi de prevederile art. 131 al Regulamentului privind organizarea instituţiilor judecătoreşti, care prin modificările din 1872 prevedea că activitatea procurorilor din cadrul Trubunalului Chişinău atât la libera convingere, cât şi la ordinul ministrului Justiţiei pot să transmită oricare din atribuţiile sale referitoare la un caz special unuia dintre subalternii săi [2, p.1].

Reforma judecătorească a stabilit următoarele funcţii ale procurorilor:

1) să supravegheze aplicarea corectă a legii;
2) să ceară instanţei de judecată corectarea greşelilor şi înlăturarea încălcărilor legii depistate în cadrul procesului de judecată;
3) să transmită instanţei de judecată încheierile prealabile în cazurile prevăzute de Regulamentul de procedură penală şi Regulamentul de procedură civilă.

Numărul restrâns de atribuţii puse pe seama procurorilor a fost condiţionat de faptul că statul urmărea scopul ca procuratura să deţină în special funcţia de învinuire în proces [3, p. 174].

Pe parcursul examinării unei cauze civile sau penale, dacă procurorul depista o lacună în legislație, atunci indiferent de hotărârea instanței era obligat să anunțe procurorul Curții de Apel, iar cel din urmă deja hotăra asupra depunerii unui demers pe numele ministrului Justiției. Aceste reglementări nu au avut ca scop majorarea numărului de persoane cu inițiativă legislativă, ci întărirea subordonării stricte în cadrul procuraturii.

Tabelul Nr. 1

Statele provizorii de plată pentru organele judecătorești ale regiunii Basarabia,

Tribunalul Chișinău (rangul doi)

Nr/r	Denumirea funcției	Nr. persoane	Suma pentru o persoană (ruble)	Suma totală (ruble)
1	Președinte	1	4.500	4.500
2	Adjuncții președintelui	2	3.500	7.000
3	Membri	9	2.200	19.800
4	Secretari	3	1.200	3.600
5	Secretari adjuncți	7	600	4.200
6	Executori judiciari	10	600	6.000
7	Pentru funcționarii cancelariei și birotică			10.000
8.	Procuror	1	3.500	3.500
9.	Procurori adjuncți	8	2.000	16.000
10.	Judecători de instrucție	16	1.500	24.000
11.	Secretar	1	1.000	1.000
12.	Pentru cancelarie			2.000
13.	Notar superior	1	2.200	2.200
14.	Birotică, pază etc.			3.000
15.	Total			106.800
16.	Suplimentar pentru cheltuieli de cancelarie a judecătorilor de instrucție	16	500	8.000
17.	Cheltuieli de cancelarie a procurorilor adjuncți	8	500	4.000
18.	Total			118.800

Sursa: Opinia Consiliului de Stat, aprobată prin decret al țarului din 8 aprilie 1869- ПСЗ nr. 46950.

La 19 iunie 1875 Ministerul Justiției a emis o Circulară adresată procurorilor din cadrul Curților de Apel. Conținutul acestui act se referea la aplicarea prevederilor Regulamentului din 1864 referitor la

cumularea funcţiei de procuror cu funcţia de preşedinte sau vice-preşedinte al Comitetului de tutelă al penitenciarelor, doar în cazul procurorilor Curţilor de Apel şi procurorilor Tribunalelor. În urma consultărilor Ministrului Justiţiei cu Ministrul Afacerilor Interne s-a dispus aplicarea acestor prevederi doar asupra procurorilor de pe lângă Curţile de Apel [4, p. 1].

Scopul procuraturii, în calitate de pilon al statului, era supravegherea aplicării normelor legale în vederea împiedicării oricăror încercări de a folosi instituţiile democratice noi formate în scopuri revoluţionare. Deşi în urma reformei s-au creat astfel de instituţii, cum ar fi juraţii, a fost recunoscut principiul publicităţii, statul încerca totuşi să împiedice dezvoltarea acestora.

Pe de o parte, se încerca a demonstra că în baza reformei lărgirea atribuţiilor procurorului ar fi însemnat ameliorarea sistemului de justiţie. Totuşi, analizând aceste atribuţii, concluzionăm că anume lărgirea atribuţiilor procuraturii duceau la împiedicarea dezvoltării reformei.

Referinţe:

1. Полное собрание законов Российской Империи, № 46950.
2. Бессарабские областные ведомости, № 24, 25 марта 1872г. 1 с.
3. ВИЛЕНСКИЙ, В. В. *Судебная реформа и контрреформа в России.* Саратов, 1969. 400 с.
4. Бессарабские губернские ведомости. № 57, 19 юлия 1875 г. 1 с.